

Edukacja IPN

<https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/materialy-edukacyjne/teki-edukacyjn/polskie-podziemie-niepodleglos/lownik-i-biogramy-post/155911,Rajs-Romuald-Bury-19131949.html>

05.05.2024, 05:40

Rajs Romuald „Bury” (1913-1949)

Kpt. Romuald Rajs „Bury” (1913-1949), ur. 30 XI 1913 r., Jabłonka, pow. Brzozów, woj. lwowskie. Szkołę powszechną i gimnazjum ukończył w Sanoku. W 1929 r. jako szesnastolatek wstąpił do Szkoły Podoficerskiej Piechoty dla Małoletnich. W 1934 r. ukończył zawodową szkołę podoficerską w Koninie oraz kurs spadochronowy. Służbę rozpoczął w 85. pp w Nowej Wilejce k. Wilna. W jego szeregach i w Armii „Prusy” walczył w wojnie 1939 r. Rozbity wraz z jednostką 15 września pod Lublinem. W czasie przedzierania się na wschód został rozbrojony przez Białorusinów w okolicach Kowla. Dotarł do Wilna. W konspiracji znalazł się już w 1939 r., ale szybko stracił kontakt z organizacją. Do działalności podziemnej powrócił po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej, wiążąc się ze środowiskiem skrajnej prawicy skupionej w ONR-Falanga. We wrześniu 1943 r. został członkiem oddziału partyzanckiego, który stał się zaczątkiem 3. Brygady AK. Początkowo dowodził drużyną, następnie plutonem i kompanią szturmową. Intensywnie szkolił swoich żołnierzy, dzięki czemu 3. Brygada stała się jednym z najlepszych oddziałów wileńskiej AK (największa liczba akcji bojowych i najmniej strat). Był niesamowicie odważnym podoficerem liniowym i dowódcą pozbawionym skrupułów. W kwietniu 1944 r. odznaczony Krzyżem Walecznych. Brał udział w walkach o Wilno 6-7 VII 1944 r. Nie zdołał zdobyć Góry Zamkowej z powodu zbyt ciężkich strat. Uniknął rozbrojenia przez Sowieców, wycofał 3. Brygadę do Puszczy Rudnickiej i tam ją rozformował. Był ścigany przez NKWD i zmuszony do przebywania w ukryciu. Pod koniec 1944 r. pod fałszywym nazwiskiem jako ppor. WP zgłosił się w Wilnie do Związku Patriotów Polskich. W Lublinie wcielono go do Samodzielnego Batalionu Ochrony Lasów Państwowych i skierowano do Hajnówki. Zdezertował i w maju 1945 r. przeszedł wraz ze swoim plutonem do 5. Brygady Wileńskiej AK, dowodzonej przez mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszkę”, operującą na Białostocczyźnie. W tym czasie odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami oraz Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari. We wspomnianej jednostce został dowódcą 2. Szwadronu. Późnym latem nawiązał łączność z miejscowymi ogniwami NZW i związał się z tą organizacją. We wrześniu 1945 r. mianowano go szefem PAS w Okręgu Białystok NZW oraz dowódcą 3. Brygady NZW. Przystąpił do aktywnych działań zbrojnych przeciwko stronie komunistycznej. Jest odpowiedzialny za pacyfikacje wiosek białoruskich (Zaleszany, Puchały Stare, Szpaki, Zanie, Końcowizna), w których zginęło ok. pięćdziesięciu osób oraz za rozstrzelanie trzydziestu białoruskich furmanów. W tym samym miesiącu odznaczony przez organizację Krzyżem Złotym Orderu Virtuti Militari. Według oceny prokuratorów IPN akcje te miały znamiona ludobójstwa. Jesienią 1946 r. rozwiązał oddział i opuścił konspirację. Ukrywał się przed ścigającym go UB. Odnaleziony w Jeleniej Górze i tam aresztowany 13 XI 1948 r. 1 X 1949 r. WSR w Białymstoku skazał go w procesie pokazowym na karę śmierci. Rozstrzelano go w więzieniu w Białymstoku 31 XII 1949 r. Pochowany w nieznanym miejscu.

Opcje strony